

Referindu-se la teritoriul României, G. B. Fedorov arată că și aici influența sarmatică s-a manifestat puternic și ea se observă atât în cimitirele geto-dacice, cât și în acelea de tip Cerneahov. În ceea ce privește cimitirele geto-dacice de la Vîrtișcoi și Poienești, alături de care adăugăm descoperirile asemănătoare de la Gabăra-Porcești și Pădureni, ele se datează mai precis în sec. III e.n. și nu în sec. II-IV e.n., așa cum sînt date în lucrarea lui G. B. Fedorov.

Contribuția geto-dacilor și sarmaților la formarea culturii Cerneahov, fiecare cunoscînd un rit de înmormîntare deosebit, nu poate lămuri decît în parte problema originii celor două rituri de înmormîntare practicate de purtătorii acestei culturi. Sîntem de părere că, alături de geto-daci și sarmați, a căror însemnată contribuție la formarea culturii Cerneahov este unanim recunoscută, trebuie să avem în vedere și contribuția celorlalte elemente etnice la formarea sau îmbogățirea acestei culturi. În primul rînd ne referim la goți, care, la venirea lor în aria culturii Cerneahov, cunoșteau atât incinerarea cît și inhumarea, și care alături de sarmați ar fi putut contribui la menținerea și răspîndirea ritului inhumării pe acest teritoriu. În afară de goți,

nu trebuie să neglijăm și celelalte elemente (greco-romane, Przeworsk, Zarubineț), care ar fi putut contribui, într-o măsură mai mică sau mai mare, cel puțin la menținerea sau dispariția unuia din cele două rituri funerare cunoscute în cultura Cerneahov.

Prin acest studiu G. B. Fedorov nu a rezolvat definitiv problema riturilor funerare în cultura Cerneahov. Totuși, studiul său aduce o însemnată contribuție la cunoașterea perioadei de început a epocii migrațiilor și prin aceasta devine un ajutor prețios și în activitatea arheologilor romîni care se ocupă cu cercetarea acestei epoci. Lucrarea ar fi și mai valoroasă pentru noi dacă ar fi însoțită de o hartă a tuturor cimitirelor de tip Cerneahov din R.S. S. Moldovenească și de un tabel sumar cuprinzînd datarea fiecărei necropole și raportul dintre mormintele de incinerare și mormintele de inhumare. De asemenea, s-ar mai fi putut adăuga bibliografia referitoare la descoperirile dintre Prut și Nistru.

Cel mai interesant capitol din lucrare ni se pare a fi acela în care se vorbește despre originea ritului inhumării în cultura Cerneahov.

Ion Ioniță

HENRI SEYRIG, *ANTIQUITÉS SYRIENNES*, în *Syria*, t. XXXVI, 1-2, 1959, p. 38-89.

Sub acest titlu sînt publicate:

- 1) o monedă purtînd efigia lui Alexandru Sever bătută de Cezarea Libanului, orașul natal al acestui împărat (p. 38-43);
- 2) două relicvarii de bronz, din epoca romană, cu reprezentările simbolice ale taurului, soarelui, lunii și șarpelui (p. 43-48);
- 3) «divinități din Sidon» (p. 48-56);
- 4) trei «bractee funerare» - mici foi de aur romboidale, cu decor în relief, folosite pentru a acoperi ochii și gura celui defunct (p. 57-58);
- 5) un relief palmirean, din secolul I e.n., dedicat soarelui (p. 58-60);
- 6) 25 monede din Decapolis, cu descrierea reprezentărilor antice de pe ele, ca: temple,

figuri de împărați romani din sec. II-III, diferite zeități, efigia lui Alexandru cel Mare, pe monede din timpul lui Commodus etc. (p. 60-78);

7) o greutate de bronz cu inscripție în limba greacă, din anii 597/598, cea mai tîrzie dată din era Tyrului, cunoscută pînă acum în inscripții (p. 78-81) și, în sfîrșit,

8) o categorie de obiecte, prezentate de autor cu subtitlul: *Flacons? grenades? éolipiles?* (p. 81-89), asupra cărora vom stăruii mai mult, ca unele ce ne interesează în chip special.

Astfel de vase mici, sferoidale, cu pereții groși, avînd fundul ascuțit și gîtul de forma unei ciupercuțe, perforată vertical, adesea frumos împodobite se întîlneau în mare număr în așezările arabe și în muzeele din Orient. Pe teritoriul țării noastre s-a găsit un astfel de vas întreg

la Dinogetia-Garvân¹. Altele s-au descoperit în R.S.S. Ucraina, la Cetatea Albă (Belgorod Dniestrovski) și în R. S. S. Moldovenească, la Vechiul Orhei². Destinația lor încă nu este pe deplin cunoscută. La cele două explicații date mai de mult cu privire la folosirea acestor vase și anume, că ele erau întrebuințate pentru păstrarea unor lichide (mercur, vin, parfumuri) sau ca grenade pentru aruncarea focului grecesc, autorul adaugă o a treia, pe care o socotește singura justă. Se face mai întâi observația că inscripția cufică de pe vasul găsit la Samarra, care duse la concluzia că acesta fusese folosit pentru vin, a fost citită greșit, ea trebuind înțeleasă ca o urare de sănătate și fericire, ceea ce nu face necesară întrebuințarea atribuită. Capacitatea prea mică și gitul prea strîmt se împotrivesc unei astfel de folosiri a acestei categorii de vase. Ele sînt socotite de autor improprie și pentru păstrarea altor lichide.

Împotriva folosirii lor ca proiectile sau grenade pentru focul grecesc, deci ca un fel de bombe incendiare, urarea de sănătate și fericire de pe vasul de la Samarra apare cu totul nepotrivită. Textele antice și manuscrisele ilustrate, ce ar putea fi aduse în sprijinul unei astfel de ipoteze, nu arată că vasele folosite ca proiectile aveau forma celor despre care este vorba. Gura acestor vase era prea strîmtă pentru a se introduce înăuntrul lor presupusul amestec viscos al focului grecesc. Analiza chimică a resturilor de ardere de la unele vase a dat rezultate negative în această privință. De asemenea, faptul că astfel de vase s-au găsit de obicei întregi și în interiorul locuințelor,

nu în locuri întărite ori în diferite puncte strategice, arată că ele nu aveau nici o legătură cu focul grecesc.

Singura ipoteză pe care autorul o admite cu privire la întrebuințarea acestor vase, este cea formulată pentru prima oară de W. L. Hildburgh, după care ele îndeplineau funcția de eolipyle³. Eolipyla sau mingea lui Eol (etimologic = poarta lui Eol, zeul vînturilor) este descrisă de Vitruviu (I, 6, 2) ca un recipient mai mult sau mai puțin sferic, cu un orificiu foarte strîmt. Umplută pe jumătate cu apă și așezată în vatră, prin fierbere ea produce și aruncă un puternic vapor asupra flăcării pe care o așită. Un atare procedeu era folosit mai rar și în plin ev mediu. În zilele noastre el e întrebuințat în Himalaya, unde însă vasele sînt de aramă. Cu mai puține rezerve decît cel care a emis ipoteza amintită, autorul studiului de față susține că chiar dacă vasele în discuție au căpătat cu timpul și altă întrebuințare, inițial, ele au fost executate pentru a îndeplini funcția de suflătoare în foc. Rămîne numai ca această a treia ipoteză, cu privire la categoria de vase menționată, să fie confirmată de cercetările viitoare. O rezervă pentru o astfel de întrebuințare impune însuși decorul ales al unora dintre ele. Oricum, ipoteza Hildburgh-Seyrig nu poate exclude, după părerea noastră, pe cea deja verificată, că unele din aceste vase erau folosite pentru transportul mercurului, destul de mult căutat în evul mediu în arta giuvaergerilor și în medicină.

I. Barnea

G. F. KORZUHINA, *Despre monumentele « artei chersonesiene » în Rusia (О памятниках « корсунского дела » на Руси)*, în *Византийский Временник*, Tom, XIV, 1958, pp. 129—137+4 planșe.

Epoca apariției și dezvoltării relațiilor feudale de pe teritoriul patriei noastre are, cu toate

contribuțiile valoroase aduse în ultima vreme, încă unele aspecte insuficient studiate. În special, problema relațiilor economice și culturale ale unora din teritoriile țării noastre, cum ar fi de exemplu Moldova, cu teritoriile învecinate (Kievul și Haliciul), a fost destul de puțin cercetată.

Din acest punct de vedere, articolul cunoscutei cercetătoare sovietice G. F. Korzoghod Dniestrovski, în *SCIV*, X, 1959, p. 444—445 și fig. 5.

¹ Studii și referate privind istoria României, partea I, 1954, p. 207—209, pl. IV/9.

² N. Constantinescu, *Contribuție la cunoașterea ceramicii bizantine de la Cetatea Albă (Bel-*

³ W. L. Hildburgh, *Aeolipiles as Fire Blowers*, în *Archaeologia*, XCIV, 1951, p. 27—55.